BANKLARNING RESURS BAZASINI MUSTAHKAMLASHDA AHOLI MABLAG‘LARINI JALB QILISH MEXANIZMLARI VA ZAMONAVIY USULLARI

Aktamov Xolisbek Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi **Ilmiy rahbar:** Tursunov Faridun Mustafoyevich SamISI “Bank ishi” kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada tijorat banklarining resurs bazasini mustahkamlashda aholi bo‘sh pul mablag‘larini jalb qilishning nazariy va amaliy jihatlari o‘rganilgan. Aholi mablag‘larini jalb qilishning iqtisodiy mohiyati, tijorat banklarining resurs shakllantirish jarayonidagi o‘rni hamda omonatlarni safarbar etish mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli bank xizmatlari, masofaviy depozitlar, fintex ekotizimlari va uzoq muddatli investitsion jozibadorlikni oshirish kabi zamonaviy usullarning afzalliklari yoritilgan. Tijorat banklarining depozit faoliyati samaradorligini oshirish hamda aholi omonatlarini jalb qilish tizimini takomillashtirish yuzasidan ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: tijorat banklari, resurs bazasi, aholi omonatlari, depozit siyosati, bank likvidligi, raqamli banking, moliyaviy barqarorlik, uzoq muddatli resurslar, investitsion risklar, moliya bozorlari.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of attracting vacant funds of the population in strengthening the resource base of commercial banks. The economic essence of attracting population funds, the role of commercial banks in the resource formation process, and mechanisms for mobilizing deposits are analyzed. Furthermore, the advantages of modern methods such as digital banking services, remote deposits, fintech ecosystems, and increasing long-term investment attractiveness are highlighted. Scientific proposals and recommendations have been developed to improve the efficiency of commercial banks' deposit activities and enhance the system of attracting population deposits.

Keywords: commercial banks, resource base, population deposits, deposit policy, bank liquidity, digital banking, financial stability, long-term resources, investment risks, financial markets.

Аннотация: В данной статье исследованы теоретические и практические аспекты привлечения свободных денежных средств населения в укреплении ресурсной базы коммерческих банков. Проанализированы экономическая сущность привлечения средств населения, роль коммерческих банков в процессе формирования ресурсов, а также механизмы мобилизации вкладов. Кроме того, рассмотрены преимущества современных методов, таких как цифровые банковские услуги, дистанционные депозиты, финтех-экосистемы и повышение долгосрочной инвестиционной привлекательности. Разработаны научные предложения и рекомендации по повышению эффективности депозитной деятельности коммерческих банков и совершенствованию системы привлечения вкладов населения.

Ключевые слова: коммерческие банки, ресурсная база, вклады населения, депозитная политика, ликвидность банка, цифровой банкинг, финансовая стабильность, долгосрочные ресурсы, инвестиционные риски, финансовые рынки.

Kirish

Jahon iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanish bosqichida tijorat banklarining barqarorligi va moliya bozoridagi o‘rni ularning resurs bazasi qay darajada mustahkamligi bilan e’tirof etilmoqda. Har qanday mamlakatning iqtisodiy taraqqiyoti, sanoat salohiyatining oshishi, ishlab chiqarish hajmlarining kengayishi hamda investitsion loyihalarning moliyalashtirilishi bank tizimidagi resurs jarayonlarining samarali tashkil etilishiga bevosita bog‘liqdir. Bank resurslari iqtisodiyotning turli tarmoqlarini modernizatsiya qilish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish, eksport salohiyatini oshirish va aholi bandligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli banklarning resurs bazasini mustahkamlash masalasi iqtisodiy siyosatning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bozor

iqtisodiyoti sharoitida uzoq muddatli kreditlar va investitsiyalarni amalga oshirish uchun zarur moliyaviy resurslarni shakllantirish va ulardan samarali foydalanish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Banklarning o‘z xususiy kapitali ko‘pincha yirik kreditlash hajmlarini ta’minlash uchun yetarli bo‘lmaydi. Bunday sharoitda tijorat banklari aholining bo‘sh pul mablag‘larini jalb qilish bo‘yicha asosiy moliyaviy vositachi sifatida maydonga chiqadi. Tijorat banklari aholi va xo‘jalik yurituvchi subyektlarning bo‘sh pul mablag‘larini jalb qib, ularni iqtisodiyotning real sektoriga yo‘naltirish orqali investitsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlaydi. Aholi mablag‘larini jalb qilish mexanizmlari iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim instrumentlaridan biri hisoblanadi. Banklar tomonidan shakllantirilayotgan depozit bazasi sanoat, qishloq xo‘jaligi, transport, energetika, qurilish, xizmat ko‘rsatish va boshqa tarmoqlarda yangi loyihalarni kreditlash imkoniyatini yaratadi. Natijada ishlab chiqarish hajmi ortadi, yangi ish o‘rinlari yaratiladi, davlat byudjetiga tushumlar ko‘payadi hamda mamlakatning raqobatbardoshligi oshadi.So‘nggi yillarda iqtisodiyotning globallashuvi, xalqaro moliya bozorlarining integratsiyalashuvi hamda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bank resurslarini shakllantirish mexanizmlarining ham takomillashuviga olib keldi. An’anaviy muddatli omonatlar bilan bir qatorda raqamli depozitlar, masofaviy inkassatsiya va hisobvaraqlar, investitsion fondlar bilan hamkorlik, bank ekotizimlari, sug‘urta mahsulotlari bilan integratsiyalashgan jamg‘armalar hamda fintex texnologiyalariga asoslangan resurs jalb qilish usullari keng qo‘llanila boshladi. Mazkur usullar bank resurslarini shakllantirishda risklarni taqsimlash, moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish va depozit siyosati samaradorligini oshirish imkonini bermoqda. Ayniqsa, raqamli banking va mobil ilovalar mexanizmi aholi mablag‘larini tezkor va ommaviy jalb qilishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu usulda omonatlarni jalb qilish asosan mijozlarga masofaviy qulayliklar yaratish va tranzaksion xarajatlarni kamaytirish hisobidan ta’minlanadi. Bu esa bank filiallarining an’anaviy yukini kamaytirish va aholi kapitalini jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Xalqaro amaliyotda chakana bank

xizmatlari, mobil jamg‘armalar va moslashuvchan foiz stavkalari tizimida zamonaviy platformalar keng qo‘llaniladi. Bundan tashqari, depozitlarni kafolatlash tizimi va uning ishonchliligi ham resurs bazasini mustahkamlashning zamonaviy mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Mazkur usulda davlat va banklar aholining yirik investitsion jamg‘armalarini himoya qilish uchun o‘z kafolatlarini birlashtiradi. Natijada moliyaviy risklar pasayadi va bank tizimiga bo‘lgan ishonch imkoniyatlari kengayadi. Bu usul xalqaro bank amaliyotida keng tarqalgan bo‘lib, ko‘plab strategik resurslarni jalb qilishda samarali qo‘llanilmoqda. O‘zbekiston Respublikasida ham investitsiya muhitini yaxshilash, bank tizimining kapital va resurs salohiyatini oshirish va iqtisodiyot tarmoqlarini barqaror moliyalashtirish maqsadida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, bank sektorining kapitallashuv darajasini oshirish, depozitlarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish, aholining bo‘sh mablag‘larini bank aylanmasiga jalb etish hamda raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar tijorat banklarining aholi mablag‘larini jalb qilish imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi tijorat banklari tomonidan aholi mablag‘larini jalb qilish mexanizmlarini chuqur tahlil qilish, zamonaviy depozit shakllarining afzalliklari va kamchiliklarini o‘rganish hamda banklarning resurs bazasini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.